

Skall gamla misstag ersättas med tidsenligare?

Omsvängningen från bostadsbrist till överproduktion av bostäder i första hand i storstadsområdena har skett med en plötslighet som rammat våra bostadspolitiker i vecka livet. Förändringen beror knappast på en lika stark ändring i bostadsbehovet utan är ett av många uttryck för en samhällsekonomi i obalans. De mer långsamma förändringar i bostadsproduktionens inriktning som långtidsutredningen förutspått har blivit besannade men med en häftighet som medför allvarliga störningar i samhället.

De ändrade villkor för bostadsbyggandet detta inneburit har bl a tagit sig uttryck i krav på radikala förändringar av den boendemiljö i vilken bostadspolitiken resulterat. De senast producerade bostadsområdena har kritiserats för att de ger trista miljöer, skapar främlingskap och sociala problem samt sist och inte minst för att de är för dyra att bo i. Att de tomta bostäderna till stor del beror på att folkökningen i storstadsområdena avstannat hindrar inte att den kritik som riktats mot många nya bostadsområden även enligt Plans uppfattning har starkt fog för sig. Det sena 60-talets bostadsområden har inte högre kvaliteter än de områden som producerades 10 år tidigare. Utarmningen av närmiljön har gått långt. Avstånden till service i bostadsområdena är långa — mycket långa — trots att serviceproducenternas stegrade krav på befolkningsunderlag ofta har tillåtits resultera i allt högre bebyggelsestäthet. I bostadsproduktionen har man bortsett från att bostadsmarknaden är sammansatt av grupper som efterfrågar många olika produkter. Att många människor accepterar att bo i hårdexploaterade kvarter med små friytor vilket brukar hävdas, därför att efterfrågan på bostäder i innerstaden är stor, innebär inte nödvändigtvis att det finns en efterfrågan på sådana bostäder 45 minuters resväg därifrån med 1 000 meter att gå till närmaste butik.

I debatten om bristerna i boendemiljön har vissa yrkesgrupper utsatts för särskilt hård kritik. Det gäller inte minst arkitekter och andra sk planerare. I den komplicerade process som dagens bostadsbyggande är torde ansvaret inte kunna läggas enbart på en part. Såväl arkitekter, producenter och byggherrar som granskande och normskrivande myndigheter får ta åt sig av kritiken. Man har också skjutit in sig på de negativa

effekter statliga normer har haft. Se t ex några av artiklarna i detta nummer och Att bo nr 5/1972. Detta är egentligen ganska anmärkningsvärt, eftersom den enda norm som funnits som behandlar den yttre miljön i bostadsområden — nämligen bostadsstyrelsens God bostad 1964 — effektivt skjutits åt sidan. Se t ex tidigare artikel i Plan (nr 2/1972). Mycket av det som karakteriserar en god boendemiljö går naturligtvis inte att skapa med normer för fysisk planering, men bostadsbyggarnas oförmåga att själva upprätthålla kvaliteten gör det ändå angeläget med aktivitet från de statliga myndigheter som har ett ansvar. Det kan inte uteslutas att låg kvalitet i bostadsområden beror på producenternas bristande kunskap om bostadskonsumenternas behov och önskemål och bristfällig utbildning hos såväl byggherrar som planerare. Brister som kunnat leva vidare i hägnet av en väl skyddad marknad utan avsättningsproblem. Kvantitetsfrågorna har helt stått i förgrunden för bostadspolitiken. Det har gått alltför bra att bygga stereotypa och dyra bostäder oavsett hur efterfrågan egentligen sett ut så länge den snabba inflyttningen och invandringen ständigt fyllt på bostadsköerna. Vad håller då nu på att ske med bostadsbyggandet? Misslyckade hyresområden har i den gröna vågens tecken fött ett rop på markbostäder. Som visas i ett informationsblad från Byggeforskningen har produktionens fördelning på flerfamiljshus och småhus aldrig svarat mot efterfrågan.

Det finns emellertid all anledning att se upp med vad som kan bli resultatet av en enögt och ensidigt driven debatt. Starka krafter går att uppbåda för ett småhusbyggande som på intet sätt står i samklang med andra samhällsmål. Det går utmärkt att visa att vad konsumenterna vill ha är småhus utanför stan utan utbyggd service. En byggnation som bland mycket annat bidrar till att konservera könsroller och det fullständiga beroendet av privatbilen men är lätt att tjäna pengar på. Allvarliga varningar för att sätta likhetstecken mellan markbostäder och traditionell småhusbebyggelse behöver utfärdas. Modeväxlingarna i bostadsbyggandet innebär lätt att man ersätter gamla misstag med tidsenligare.

Många hävdar i dag att avsättningssvårigheterna för dåliga hyresbostäder skall bidra till en kvalitetshöjning, men det finns all anledning att vara skeptisk till sådana förhoppningar. Orsaken bakom avsättningssvårigheterna är främst brist på pengar, vilket kan leda till kvalitetssänkning i stället för priskonkurrens och kvalitetshöjning. Sådana tendenser är också skönjbara. Att lägenhetsytorna kraftigt sjunkit känner vi till. En omprioritering till förmån för bostadskomplementen och den yttre miljön har sedan länge synt riktigt men det förefaller som om också utrustningen utanför bostaden nu minskar i omfattning.

Skärpt uppmärksamhet på kvalitetsfrågorna behöver iakttagas liksom på ett ensidigt småhusbyggande inriktat enbart på de köpstarkare grupperna. Det behövs bostäder av olika slag för olika behov och intressen. Vi får inte förledas tro att en bostadsform — t ex markbostäder — är den enda rätta. De möjligheter att stödja experimentverksamhet som regeringen skapat liksom att satsa på en utvidgad boendeservice bör tillvaratagas för att skapa alternativ som bättre kan svara mot den mångskiftande efterfrågan på bostäder som faktiskt finns och kommer att finnas än mer i framtiden.